

ŽEMĖS ŪKIO KOOPERACIJOS SKATINIMAS

KOOPERACIJOS SKATINIMO
PRIEMONIŲ IR ŽINIŲ SKLAIDOS
ANALIZĖ

VĖJŪNA ŽALALYTĖ
TOMAS JANKUS
2019

 Kurk
Lietuvai

LIETUVOS RESPUBLIKOS
ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJA

TURINYS

3

SANTRUMPOS

4

ĮVADAS

5

**KAS YRA KOOPERACIJA IR
KOOPERATYVAS?**

10

**KOOPERACIJĄ
SKATINANČIŲ PRIEMONIŲ
TAIKYMAS LIETUVOJE**

14

**ŽINIŲ SKLAIDA: NUO
FORMUOTOJŲ IKI GAVĖJŲ**

15

**MOKSLININKŲ
REKOMENDACIJOS**

20

LITERATŪROS SĄRAŠAS

SANTRUMPOS

ES – Europos Sąjunga

JTO – Jungtinių Tautų Organizacija

KVIRPA – Kaimo Verslo ir Rinkos Plėtros Agentūra

NMA – Nacionalinė Mokėjimo Agentūra

ŽŪIKVC – Žemės Ūkio Informacijos ir Kaimo Verslo Centras

ŽŪKT – Žemės Ūkio Konsultavimo Tarnyba

ŽŪM – Žemės Ūkio Ministerija

ŽŪR – Žemės Ūkio Rūmai

ŽŪ – Žemės ūkis

2014–2020 KPP – Kaimo Plėtros Programa
2014 – 2020

ĮVADAS

Žemės ūkio kooperacija yra viena svarbiausių ūkininko veiklos efektyvumą sąlygojančių priemonių. Kooperacijos kuriama socialinė ir ekonominė nauda ūkininkams padeda sumažinti gamybos kaštus, padidinti ūkio veiklos produktyvumą ir galimybes gauti finansinę paramą ūkio veiklos modernizacijai ir inovatyvios infrastruktūros plėtrai. Tokie ūkiai mažina žemės ūkio veiklos poveikį aplinkai, o jų vaidmuo regionuose reikšmingai prisideda prie vietos socialinio ir ekonominio gyvybingumo. Tačiau tarp Lietuvoje vyraujančių smulkių žemės ūkių, kurie iki 20 ha sudaro 89 % visų ūkių, kooperacija, lyginant su kitomis ES šalimis, nėra paplitusi. Pavieniui veikiantys smulkūs ūkiai šiandienos rinkos sąlygomis susiduria su darbo našumo ir išlikimo iššūkiais. Pasitikėjimo trūkumas ir kooperacijos žinių stoka sąlygoja ūkininkų abejones dėl kooperacijos naudos.

Kokia yra žemės ūkio kooperacijos situacija Lietuvoje ir kokios skatinimo priemonės buvo taikomos per pastaruosius metus? Ar iki šiol taikytos skatinimo priemonės atliepia ūkininkų žinių trūkumą ir prisideda prie kooperacijos plėtros?

Šios analizės tikslas – apžvelgti iki šiol taikytas kooperacijos skatinimo priemones ir jų įtaką kooperacijos plėtrai. Analizėje nagrinėjame taikytas švietimo priemones ir klausiamo, ar Lietuvoje kooperacijos žinių sklaida vyksta kokybiškai ir koordinuotai.

KAS YRA KOOPERACIJA IR KOOPERATYVAS?

Kooperacija

Kooperacija yra tam tikra darbo organizavimo ir bendradarbiavimo forma, kai bendradarbiaujančių asmenų tikslai yra pasiekiami per bendrų veiklų ir išteklių sutelkimą. Pagal Lietuvos Respublikos Kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) įstatymą, kooperacija apibrėžiama kaip *„įstatymu pagrįstas veiklos ir išteklių sutelkimas dalyvių bendriems tikslams įgyvendinti. Tuo tikslu gali būti steigiamos kooperatinės bendrovės (kooperatyvai)“* (Kooperatyvų įstatymas, 1993). Taigi, kooperacija jungia pavienius asmenis, grupes ar organizacijas, kurios yra teisiškai įforminę savitarpio pagalbą konkrečiai veiklai vykdyti ir bendriems tikslams pasiekti.

**"BENDRADARBIAUJANČIŲ ASMENŲ
TIKSLAI YRA PASIEKIAMAI PER BENDRŲ
VEIKLŲ IR IŠTEKLIŲ SUTELKIMĄ"**

KOOPERATYVAS

Išskirtinis kooperatyvo bruožas - tiesioginė nauda visiems kooperatyvo nariams, kurie yra aktyviai įsitraukę į kooperatyvo veiklą, kaip gamintojai, pirkėjai, pardavėjai ir kooperatyvo teikiamų paslaugų vartotojai. Kooperatyvas gali būti suprantamas kaip verslas, kuris priklauso jo nariams ir yra jų valdomas, o kiekvienas iš narių tam turi balso teisę (Europos Komisija, 2012).

Kooperatyvas yra bent 5 - ių savanoriškai susijungusių asmenų savarankiška asociacija, kuri tenkina jų ekonominius, socialinius ir kultūrinius poreikius ir siekius per bendrai valdomą ir demokratiškai kontroliuojamą veiklą (Kooperatyvų įstatymas, 1993).

TRYS PAGRINDINIAI KOOPERATYVO VEIKLOS PRINCIPAI

(DUNN, 1988)

NAUDOTOJO - SAVININKO PRINCIPAS

Valdo ir investuoja į kooperatyvą tie, kurie juo ir naudojami

NAUDOTOJO - KONTROLĖS PRINCIPAS

Kontroliuoja kooperatyvą tie, kurie juo ir naudojami

NAUDOTOJO - NAUDOS PRINCIPAS

Nauda ir pelnas paskirstomas pagal dalyvavimą kooperatyvo veikloje

VERTYBĖS, PRINCIPAI IR NAUDA

1995 Tarptautinis kooperacijos aljansas atnaujino pareiškimą dėl kooperatyvų tapatybės, kuris taip pat įtraukė esmines kooperatyvo vertybes ir 7 kooperatyvo principus toms vertybėms įgyvendinti (Tarptautinis kooperacijos aljansas, 2015).

Demokratija

Savipagalba

Atsakomybė
už save

KOOPERATYVO
VERTYBĖS

Lygybė

Teisingumas

Solidarumas

7 KOOPERATYVO PRINCIPAI

1. Savanoriška ir atvira narystė
2. Demokratiški narių sprendimai
3. Ekonominis narių įnašas
4. Autonomija ir nepriklausomumas
5. Švietimas ir mokymasis
6. Bendradarbiavimas tarpusavyje
7. Rūpestis bendruomene

(Tarptautinis kooperacijos aljansas, 2015)

KOOPERATYVO NAUDA

ŽŪ kooperatyvai atlieka svarbų vaidmenį remiant ir gerinant ūkininkų socialinę ir ekonominę situaciją. Kooperatyvas nariams atveria daugiau galimybių plėstis naujose rinkose per derybinės galios didinimą; naudoti modernią įrangą ir technologijas bei dalintis ŽŪ technika, tokiu būdu sumažinant gamybos kaštus (Europos Komisija, 2012).

Socialinės funkcijos

Vykdo ūkininkų švietimą
Kelia ūkininkų kompetencijas
Mažina socialinę atskirtį

Ekonominės funkcijos

Didina narių pelną ir derybinę galią
Optimizuoja veiklą
Įrangos ir technikos dalijimasis
(Makutėnas, Šukienė, 2017)

Šiuo metu yra 10.3 mln. žemės ūkių

Copa and Cogeca, 2019

EUROPOS SAJUNGA

(Cooperatives Europe, 2015)

Daugiau nei 50 tūkst. žemės ūkio kooperatyvų

Daugiau nei 9.5 mln. narių

347 mlrd. eur metinė apyvarta

Daugiau nei 200 žemės ūkio kooperatyvų

~12 % ūkininkų yra kooperatyvų nariai

894 mln. eur metinė apyvarta

LIETUVA

(ŽŪM, 2016; Cooperatives Europe, 2015)

Šiuo metu yra 114 tūkst. žemės ūkių

ŽŪIKVC duomenys, 2019

PRIPAŽINTAS ŽEMĖS ŪKIO KOOPERATYVAS

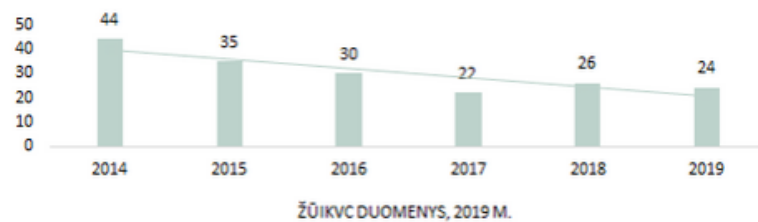
Kadangi įstatyme nėra nurodyta, jog nepripažintas ŽŪ kooperatyvas negali savo pavadinime vadintis žemės ūkio kooperatyvu, išskirti pagal pavadinimą, kuris yra pripažintas ŽŪ kooperatyvas, o kuris ne - sudėtinga. Įstatymas nurodo, jog įregistruotas kooperatyvas gauna pripažintą ŽŪ kooperatyvo statusą tik jei atitinka konkrečius pripažinimo kriterijus (Kooperatyvų įstatymas, 1993).

Pripažinimo kriterijai:

- nustato reikalingą minimalią kooperatyvo prekių ir paslaugų apyvartą vykdytą su nariais;
- nustato minimalias kooperatyvo pajamas gautas per praėjusį finansinį laikotarpį,
- draudžia kooperatinės bendrovės (kooperatyvo) nario narystę kitame tokios pačios rūšies produktus superkančiame/parduodančiame ir paslaugas teikiančiame žemės ūkio kooperatyve;
- pažymi, jog kooperatyvas neturi mokestinės nepriemokos Lietuvos Respublikos valstybės biudžetui, savivaldybių biudžetams ar fondams ir t.t. (Kooperatyvų įstatymas, 1993).

Be to, kooperatyvas turi pasirinkti vieną iš 4 pripažinamo ŽŪ kooperatyvo kriterijų. ŽŪ kooperatyvams pripažinimas suteikiamas dvejiems kalendoriniams metams, per kuriuos pripažinti ŽŪ kooperatyvai privalo atitikti nurodytus reikalavimus (Kooperatyvų įstatymas, 1993).

PRIPAŽINTŲ ŽŪ KOOPERATYVŲ DINAMIKA

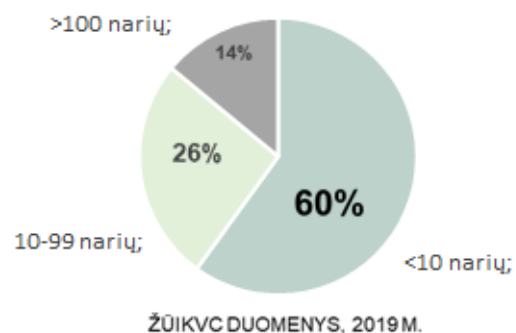
ŽŪ kooperatyvams pripažinimas suteikiamas dvejiems kalendoriniams metams, per kuriuos pripažinti ŽŪ kooperatyvai privalo atitikti nurodytus reikalavimus (Kooperatyvų įstatymas, 1993).

2019 M. PRIPAŽINTŲ ŽŪ KOOPERATYVŲ ŽŪIKVC DUOMENYS, 2019 M.

50

2018 - 48, 2017 - 52, 2016 - 65, 2015 - 79

PRIPAŽINTŲ ŽŪ KOOPERATYVŲ NARIŲ SKAIČIAUS DALIS 2019 M.,

KOOPERACIJĄ SKATINANČIŲ PRIEMONIŲ TAIKYMAS LIETUVOJE

Jungtinių Tautų Organizacijos (JTO) Generalinė asamblėja 2001 m. priėmė rezoliuciją kviesti valstybes nares kurti kooperatyvų raidai palankią aplinką (Jungtinės Tautos, 2003).

Nuo 1923 m. pirmąjį liepos mėnesio šeštadienį pasaulyje yra minima Tarptautinė kooperatyvų diena. Šią dieną atkreipiamas visuomenės dėmesys į šių bendrovių svarbą viso pasaulio ekonominiam bei socialiniam vystymuisi, taip pat primenami kooperacijos principai skatinantys bendruomeniškumo idėjas.

Nuo 2003 m. ŽŪ kooperatyvams pradėtos taikyti mokestinės lengvatos, kurių neturi kitų sektorių kooperatinės bendrovės (ŽŪM, 2015).

Kooperatyvui taikomos lengvatos

- gaunami elektros energijai iš žemos įtampos elektros tinklų, atitinkamo tarifo galios dedamoji taikoma tik rugpjūčio, rugsėjo ir spalio mėnesiais;
- jei gaunama ne mažiau 50% pajamų iš žemės ūkio veiklos - mokesčiu neapmokestinamas kooperatyvo nekilnojamas turtas (ŽŪM, 2019).

Finansinės ir investicinės priemonės

KPP 2014-2020 priemonės suteikia galimybę pripažintiems ŽŪ kooperatyvams gauti papildomus atrankos balus pretenduojant į paramą, tačiau dauguma šių priemonių yra „kietosios“, t.y. orientuotos į įrangos, technikos ar ŽŪ valdos investicijas. Be to, nepripažintiems ŽŪ kooperatyvams šios sąlygos negalioja (NMA, 2019).

Pripažinti ŽŪ kooperatyvai gali pasinaudoti dvejomis KPP priemonėmis

- Per priemonės „Investicijos į materialųjį turtą“ veiklos sritis „Parama investicijoms į žemės ūkio valdas“ ir „Investicijos į žemės ūkio produktų perdirbimą, rinkodarą ir (ar) plėtrą“ kooperacija skatinama suteikiant projektų atrankos balus į paramą pretenduojantiems ŽŪ kooperatyvams.
- Priemonė „Gamintojų grupių ir organizacijų įsisteigimas“ yra tiesiogiai skirta žemdirbių kooperacijai skatinti teikiant paramą gamintojų grupių ir organizacijų įsisteigimui.

ŽINIŲ, INFORMAVIMO IR KONSULTAVIMO PRIEMONĖS

Lietuvoje ES parama skirstoma neprioretizuojant „minkštųjų“ švietimo priemonių.

ŠVIETIMO IR MOKYMO PRIEMONĖMS SKIRTA VISOS KPP 2014-2020 SUMOS (2.1 MLRD. EUR) DALIS

1,1 %

ES VIDURKIS - 3,6 % (BE JK)

(NMA duomenys, 2019)

PRIEMONĖS "ŽINIŲ PERDAVIMAS IR INFORMAVIMO VEIKLA" PATVIRTINTA DALIS NUO SKIRTOS SUMOS

40 %

Ūkininkų kompetencijos kėlimas, žinių ir įgūdžių lavinimas vyksta įgyvendinant priemonę „Žinių perdavimas ir informavimo veikla“ ir „Konsultavimo paslaugos, ūkio valdymo ir ūkininkų pavadavimo paslaugos“.

2014 – 2020 KPP priemonei „Žinių perdavimas ir informavimo veikla“ yra skirta beveik 19 mln. eur, tačiau iki šiol patvirtinta paramos suma siekia tik 40 %, o išmokėta paramos suma nesiekia net trečdaliao (29 %) priemonei skirtų paramos lėšų (5,4 mln. eur) (NMA, 2019).

Tuo tarpu priemonei „Konsultavimo paslaugos, ūkio valdymo ir ūkininkų pavadavimo paslaugos“ yra skirta 4,6 mln. Eur. Iki šiol patvirtinta suma jau siekia 94 % (4.3 mln. eur), o išmokėta dalis sudaro 42 % (1,9 mln. Eur) nuo skirtų paramos lėšų (NMA, 2019)

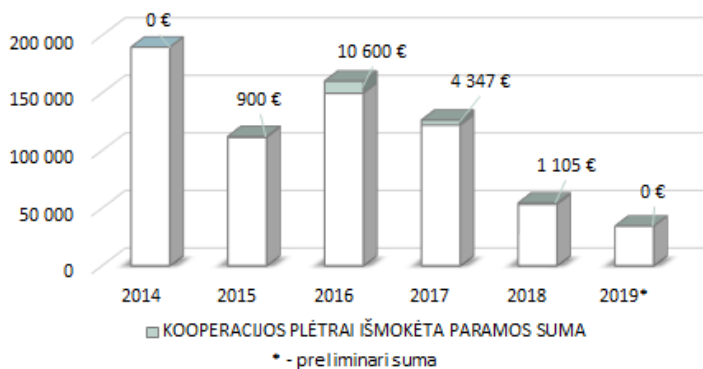

VALSTYBĖS PARAMOS PRIEMONĖS

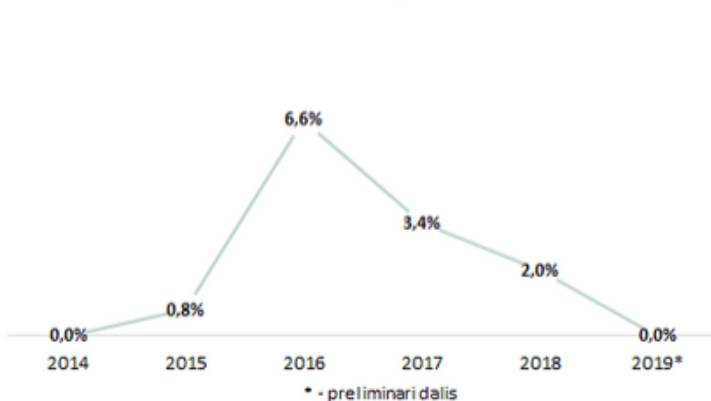
ŽINIŲ PERDAVIMO IR INFORMAVIMO VEIKLOS FINANSAVIMAS

Pagal priemonės paramos sumos išmokėjimo struktūrą 2014-2018 m. matyti, jog iš visų išmokėtų lėšų kooperacijos temai išmokėtos sumos dalis per laikotarpį vidutiniškai sudaro 2,8 % visų lėšų (be 2019 m.). Taigi, „Žinių perdavimo ir informavimo veiklos finansavimas“ nėra orientuotas į kooperatyvų plėtrą (NMA duomenys, 2019).

PARAMOS SUMA, EUR
NMA DUOMENYS, 2019

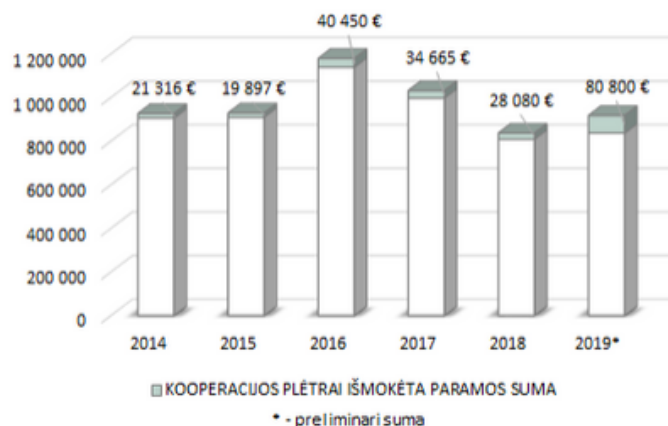
KOOPERACIJOS PLĖTRAI IŠMOKĖTA PARAMOS SUMOS DALIS, %
NMA DUOMENYS, 2019

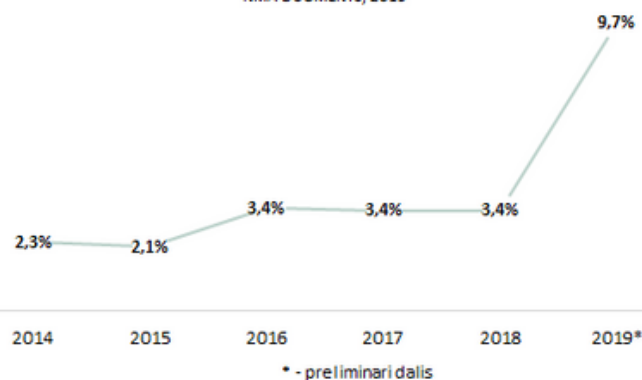
ŪKININKŲ IR KITŲ ASMENŲ, UŽSIIMANČIŲ ŽEMĖS ŪKIO VEIKLA KONSULTAVIMAS

Žvelgiant į šios priemonės išmokų struktūrą, kooperacijos tema taip pat nėra prioritetinga. Per analizuotą 5-erių metų laikotarpį, konsultavimo kooperacijos klausimais išmokos dalis vidutiniškai sudarė 2,9 % visos išmokėtos paramos sumos (be 2019 m.). Taigi, ir šios priemonės išmokų dydžiai ir finansinė dalis tenkanti konsultacijoms kooperacijos tema atskleidžia, jog ūkininkų konsultavimas nėra orientuotas į kooperatyvų plėtrą (NMA duomenys, 2019).

PARAMOS SUMA, EUR
NMA DUOMENYS, 2019

KOOPERACIJOS PLĖTRAI IŠMOKĖTA PARAMOS SUMOS DALIS, %
NMA DUOMENYS, 2019

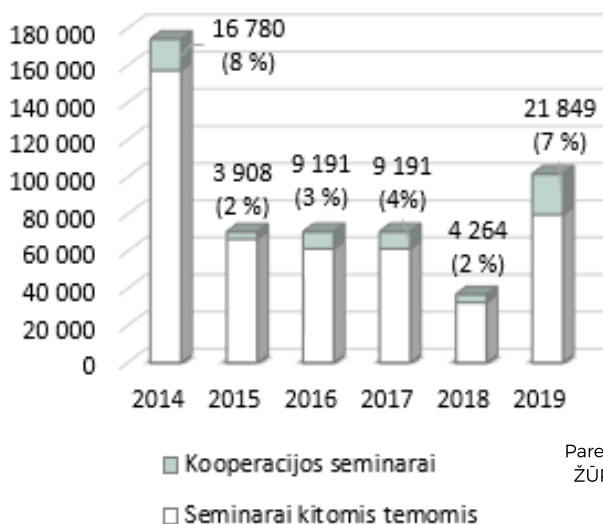
ŽEMĖS ŪKIO RŪMŲ VYKDOMAS KOOPERACIJOS ŠVIETIMAS

2019 m. gautas valstybės biudžeto finansavimas pagal projektą „Ūkininkų konsultavimas“ iš kurio surengtas 41 seminaro ciklas kooperacijos švietimui. Tam iš valstybės biudžeto išmokėta apie 22 000€, arba 7 % visų seminarų lėšų. Papildomai numatyta 30% (60 000€) visų individualių konsultacijų skirti kooperacijai.

Per 2014 - 2019 metų laikotarpį įvyko 100 kooperacijos seminarų (65 000 €).

Lėšos ŽŪR seminarams 2014-2019

Parengta autorių,
ŽŪR duomenys

Be tikslinių kooperacijos seminarų, 2017 ir 2018 m. bent pusė visų seminarų, o 2019 m. net 80%, turinyje užsimena apie kooperacijos naudą. 2016 m. rengta konferencija ir gilesni apmokymai kooperatyvams (7000€ - 70% viso 2016 m. informavimo veiklos biudžeto).

**ŽŪR PASTEBĖJO, KAD
SEMINARAI VIEN
KOOPERACIJOS TEMA YRA
MAŽIAU PAKLAUSŪS NEI
APJUNGIANTYS KOOPERACIJOS
TURINĮ SU ŪKININKUI AKTUALIU
SEKTORIUMI**

Kooperacijos principai, nauda ir kooperatyvo steigimas

Kooperacijos įtaka valdant rizikas

Gamintojų grupės + kooperuotos veiklos nauda

Kooperatyvai + finansų organizavimas

Pelninga veislininkystė

Mėsinė gyvulininkystė

Ekologinis ūkininkavimas

Miškininkystė

Bitininkystė

Netradicinių augalų auginimas

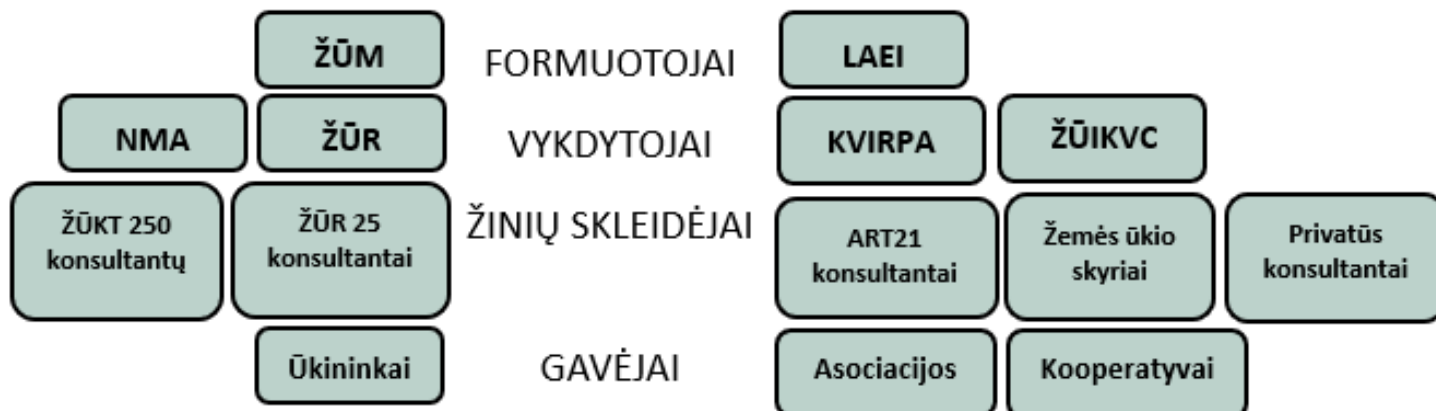
Kooperacijos
galimybės ir
ekonominė
nauda

**KAD ŽINIOS BŪTŲ
AKTUALIOS, REIKIA LABIAU
PRITAIKYTI TURINĮ PRIE
ŪKININKO SITUACIJOS.**

ŽINIŲ SKLAIDA - NUO FORMUOTOJŲ IKI GAVĖJŲ

Žemės Ūkio Ministerija (ŽŪM) koordinuoja žinių sklaidos procesą iki ūkininko. Lietuvos Agrarinės Ekonomikos Institutas (LAEI) pagal ministerijos užsakymą atlieka tyrimus. Žemės Ūkio Rūmų (ŽŪR) Kooperacijos ir Tesės skyrius įgyvendina kooperacijos skatinimą per švietimą. 25 akredituoti ŽŪR konsultantai veda konsultacinius seminarus ūkininkams.

Didžioji dalis akredituotų konsultantų kooperacijos tema paslaugų neteikia.

Tiesioginį kontaktą su žemdirbiais turi ir žemės ūkio skyriai, bei ŽŪR darbuotojai veikiantys 36 savivaldybėse, tačiau šie taip pat nesispecializuoja kooperacijos klausimais. Neformaliai ūkininkai konsultuojasi ir su ūkininkų asociacijomis, bei kooperatyvais.

Pasak ŽŪR, vienam 12 dalyvių seminarui surengti išleidžiama 530 €. Tačiau grupės seminare nebūtinai susirenka tikslinė, kooperatyvą kursianti auditorija. Sudėtinga grupei pritaikyti turinį, taip kad visiems dalyviams jis būtų aktualus.

NORINT PRITAIKYTI NOVATORIŠKUS ŽINIŲ SKLAIDOS BŪDUS, REIKĖTŲ SPECIALIAI KOOPERACIJAI SKIRTŲ EKSPERTŲ, KURIE TEIKTŲ INDIVIDUALIAS, ŪKININKO SITUACIJĄ ATLIEPIANČIAS KONSULTACIJAS. TAI SUKURTŲ DIDESNĘ PRIDĖTINĘ VERTĘ.

MOKSLININKŲ REKOMENDACIJOS

Kooperatyvo sėkmė priklauso nuo narių įsitraukimo

Yra bent trys kooperatyvų formos, viena iš jų – socialistinė kooperatyvo forma, kaip būdas valstybei pakeisti privačią nuosavybę į kolektyvinę, kuri suprantama kaip valstybės nuosavybė. Nors ši forma suiro 1990s, tai pakeitė kooperatyvo įvaizdį (Münkner, 2002).

Daugelis kooperatyvo narių mažai prisideda prie kooperatyvo kūrimo, įkuria skolintomis ar paramos lėšomis ir dėl to nevertina jo kaip nuosavo darinio (Ramanauskas, 2013).

Tai ūkininko sąmonėje formuoja kooperatyvą kaip valstybės nuosavybę.

**TRŪKSTA BENDRA-SAVININKYSTĖS
JAUSMO IR SUPRATIMO, KAIP NARYS
ĮTAKOJA KOOPERATYVO VALDYMĄ.**

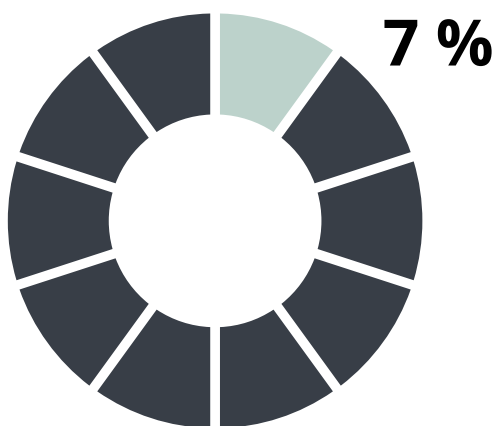
Norint sukurti kooperacijai palankią socialinę aplinką, reikia sudaryti galimybes ūkininkų švietimui apie kooperatyvinės veiklos ypatumus, principus ir gerąsias praktikas (Jungtinės Tautos, 2003)

Europos Komisija rekomenduoja daugiau dėmesio skirti gebėjimų stiprinimui, kad paremti kooperacijos augimą (EK, 2012)

Socialinio kapitalo svarba

Investicijos į socialinį kapitalą, pvz. į besikooperuojančių ūkininkų informavimą, motyvacijos didinimą ir mokymą yra reikšmingesnės nei į fizinį kapitalą (Landabaso, 1999; Münkner, 2002).

Post-sovietinės šalys turi itin žemą socialinį kapitalą, o šis lemia žemą kooperavimosi lygį (Murray, 2006). Lietuvos tyrėjai taip pat pateikia išvadą, jog reikia pradėti aktyviai taikyti gebėjimų stiprinimo priemonę, siekiant kompensuoti socialinio ir žmogiškojo kapitalo trūkumą (LAEI, 2018).

Lietuvoje finansavimo priemonė „Parama investicijoms į žemės ūkio techniką ir įrenginius“ paskatino kooperatyvus apsirūpinti naujausia ūkininkavimo technika. Ateinantis finansavimo etapas turi stiprinti žmogiškuosius gebėjimus ir įgalinti žemdirbius įvaldyti kooperacines praktikas, kad jie pilnai išnaudotų kooperatyvų potencialą ir naudą.

**ŽEMDIRBIŲ ĮSITRAUKIMAS, IŠ
APAČIOS' PRIKLAUSO NUO
ŽINIŲ LYGIO
– ŽŪM, 2015**

Deja, esama kooperacijos skatinimo strategija vykdoma priešingai, nes iš visų kooperacijos skatinimui taikomų priemonių 75% yra finansinės paskatos, o gebėjimų stiprinimui tenka vos 7% (LAEI, 2019).

**ŽŪR NUOMONE, TAM, KAD
KOOPERATINIS JUDĖJIMAS
ĮGYTŲ PAGREITĮ REIKALINGAS
DIDESNIS FINANSAVIMAS
VISUOMENĖS ŠVIETIMUI
KOOPERACIJOS KLAUSIMAIS
– ŽŪR, 2019B**

MOKSLININKŲ REKOMENDACIJOS

Inovatyvūs žinių sklaidos būdai

„Nepaisant gana intensyvios pagalbos kooperatiniam švietimui, vangiai vykstantys kooperacijos plėtros veiksmai rodo, jog mokymų efektyvumas nėra didelis. Todėl valstybė turėtų skirti prioritetą inovatyviems mokymo būdams - LAEI, 2006“

Pagal ūkininkų konsultavimo priemonę vykdomas švietimas šiandieną yra pateikiamas seminaro formatu, tuo tarpu LAEI tyrimai rodo, kad teorinės žinios yra įsisavinamos kur kas efektyviau per „mokymąsi darant“.

Mokymų poveikis kooperacijai priklauso nuo to, ar medžiaga aktuali, patraukli ir aktyviai įtraukia klausytoją
- LAEI, 2010

Gerųjų pavyzdžių nauda

Pasitikėjimo ir paskatinimo daugiausiai suteikia jau vykdytų projektų pavyzdžiai (DVI, Daraus vystymo iniciatyvos, 2012).

Rekomenduojame tai pritaikyti kooperatyvams rengiant „lauko dienas“ – išvykas į sėkmingai įsikūrusius kooperatyvus.

„**48 % Lietuvos ūkininkų pagrindinė nesikooperavimo priežastis – nemato aplink veikiančio kooperatyvo pavyzdžio** (LAEI, 2010).“

Žemės ūkio Rūmų ekspertai siūlo kooperatyvams gaunantiems paramą priimti viešą įsipareigojimą vykdyti švietimo veiklą ir mokyti per savo pavyzdį.

Kooperatyvams gali būti pritaikyta su kitais pavyzdiniais ūkiais jau veikianti „žaliojo diplomo“ sistema, įgaliojanti kviešti ir mokyti lankytojus per savo pavyzdį (ŽŪR, 2019c)

**VISUOMENĖS POLINKIS
BENDRADARBIAUTI GLAUDŽIAI
SUSIJĘS SU KOOPERACINIU
ŠVIETIMU -**

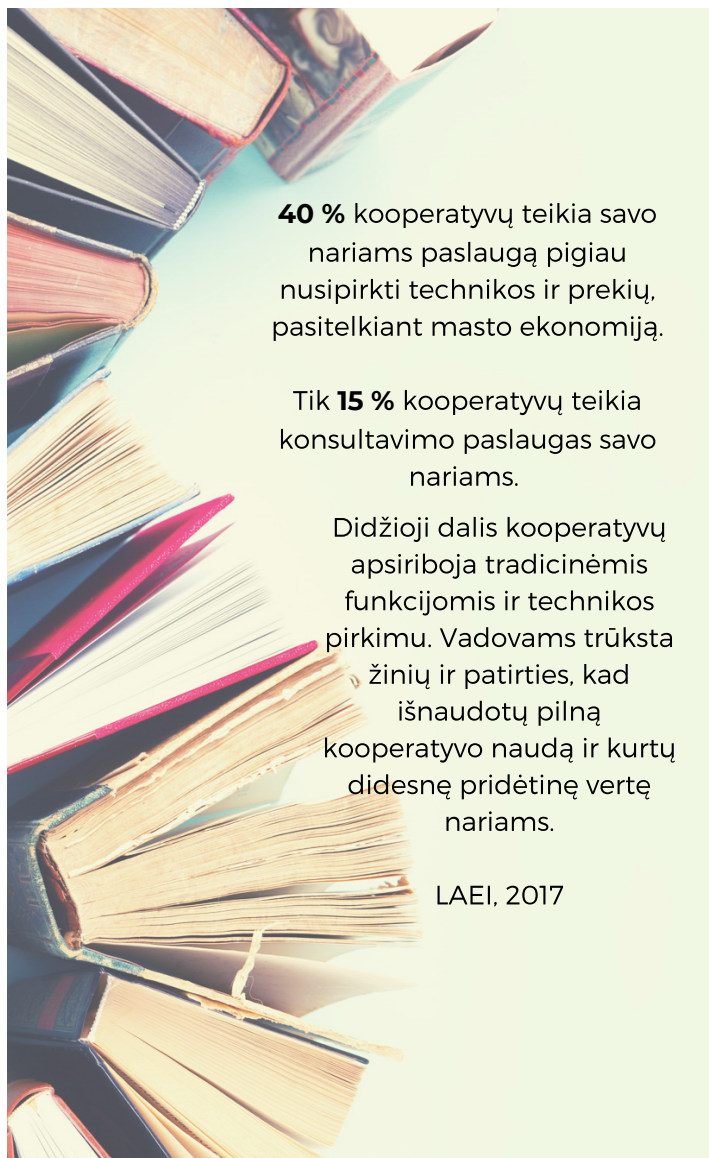
**ŽMONĖS BUS LABIAU LINKĖ
KOOPERUOTIS, JEIGU BUS
LABIAU SUSIPAŽINĘ SU
KOOPERACINE VEIKLA PER
GERUOSIUS PAVYZDŽIUS
– JUNGTINĖS TAUTOS, 2003**

Žinios išsklaido abejones

Lietuvos kaimo žmonių vangus kooperatyvų steigimas glaudžiai susijęs su žemu verslumu ir asmeninės iniciatyvos trūkumu.

Ekspertai nurodo, kad verslumą stabdantis baimės ir abejonės jausmas atsiranda iš žinių trūkumo.

(DVI, Daraus vystymo iniciatyvos, 2012)

40 % kooperatyvų teikia savo nariams paslaugą pigiau nusipirkti technikos ir prekių, pasitelkiant masto ekonomiją.

Tik **15 %** kooperatyvų teikia konsultavimo paslaugas savo nariams.

Didžioji dalis kooperatyvų apsiriboja tradicinėmis funkcijomis ir technikos pirkimu. Vadovams trūksta žinių ir patirties, kad išnaudotų pilną kooperatyvo naudą ir kurtų didesnę pridėtinę vertę nariams.

LAEI, 2017

**ŪKININKAMS TRŪKSTA ŽINIŲ IR
KVALIFIKACIJOS VYKDANT
KOOPERATYVINĘ VEIKLĄ
– ŽŪR 2019A**

Žinių trūkumas yra viena iš pagrindinių priežasčių stabdančių kooperatyvų judėjimą.

„Kuo greičiau visuomenė supras, kad kooperatyvai yra tinkamiausias būdas iškovoti žemdirbiams vietą monopolizuotoje rinkoje, tuo labiau jie taps ryžtingais kooperacijos judėjimo šalininkais.“

(Ramanauskas, 2017)

**ŪKININKAI TEIGIA,
KAD TRŪKSTA KONSULTANTŲ
KOOPERACIJOS TEMA
– LAEI, 2010**

LITERATŪROS SĄRAŠAS

- 1.Brătulescu, 2017 „Agricultural cooperatives in developing agriculture in Romania and the European Union“
- 2.Cooperatives Europe, 2015 „The power of cooperation. Cooperatives Europe key figures“
- 3.Cooperatives Europe, 2019 „Towards a people – centred Europe with cooperatives“
- 4.Copa and Cogeca, 2019 „European Farmers'and Agri-cooperatives' Priorities for the EU Institutions“
- 5.Dunn, 1988 „Basic Cooperative Principles and their Relationship to Selected Practices“
- 6.DVI (VŠĮ Daraus vystymo iniciatyvos), 2012 „Kaimo verslumas: geroji bendruomenių patirtis“
- 7.Europos Komisija, 2012 „Support for Farmers' Cooperatives“
- 8.International Co-operative Alliance, 2015 „Guidance Notes to the Co-operative Principles“
- 9.Jungtinės Tautos, 2003. „Supportive Environment for Cooperatives: A Stakeholder Dialogue on Definitions, Prerequisites and Process of Creation“
- 10.LAEI, 2006 „Žinių vadyba kaip priemonė tobulinti Lietuvos žemės ūkio kooperacijos politiką“
- 11.LAEI, 2010 „Nuostatų kooperuotis vertinimas“
- 12.LAEI, 2017 „Servitization of Lithuanian agricultural cooperatives“
- 13.LAEI, 2019 „Evaluating Public Policy Support for Agricultural Cooperatives“
- 14.Lietuvos Respublikos Seimas, 1993 „Lietuvos Respublikos kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) įstatymas“
- 15.Makutėnas ir Šukienė, 2017 „Kooperacijos reikšmė ūkininkų ūkių veiklos efektyvumui“
- 16.Münkner, 2002 „Supportive Environment for Cooperatives in the Context of the Current Political, Economic, Social, Demographic and Ecological Environments“
- 17.Murray, 2006 „Social Capital and Cooperation in Central and Eastern Europe“
- 18.NMA (Nacionalinė mokėjimo agentūra), 2019 „Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 metų programos įgyvendinimas“
- 19.NMA (Nacionalinė mokėjimo agentūra), 2019 „Valstybės paramos priemonės“. Nuoroda:
<https://www.nma.lt/index.php/parama/nacionalinemis-lesomis-finansuojamos-priemones/valstybes-paramos-priemones/8922#res>

LITERATŪROS SĄRAŠAS

20. Ramanauskas, 2013 „Šiuolaikiniai kooperatinės veiklos ypatumai“
21. Ramanauskas, 2017 „The Main Obstacles and Possibilities of the Cooperative Movement in Lithuania“
22. ŽŪM, 2015 „Kooperacija ir bendradarbiavimas. Geroji patirtis“
23. ŽŪM, 2016 „Numatomo teisinio reguliavimo prioritetinių teisėkūros iniciatyvų poveikio vertinimo pažyma“
24. ŽŪR, 2019a kovo mėn. 29d. „Dar vienas kooperacijos naudos pavyzdys“. Nuoroda <https://www.zur.lt/lt/dar-vienas-kooperacijos-naudos-pavyzdys/>
25. ŽŪR, 2019b balandžio mėn 10d. ŽŪR straipsnis delfi: „Ištyrė, kas vyksta su kooperatyvais“. Nuoroda: <https://www.delfi.lt/agro/agroverslo-naujienos/istyre-kas-vyksta-su-kooperatyvais.d?id=80862147>
26. ŽŪR, 2019c. „Žaliasis diplomatas“. Nuoroda <https://www.zur.lt/lt/zaliasis-diplomas-ir-praktikos-vietos/>